
ARTA MUZICALĂ

PROIECTUL ȘTIINȚIFIC INSTITUȚIONAL PATRIMONIUL MUZICAL DIN REPUBLICA MOLDOVA (FOLCLOR ȘI CREAȚIE COMPONISTICĂ): ACTUALIZARE, SISTEMATIZARE, DIGITALIZARE (2015–2019)

SCIENTIFIC INSTITUTIONAL PROJECT THE MUSICAL HERITAGE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA (FOLKLORE AND COMPOSERS' WORKS): UPDATING, SYSTEMATIZING, DIGITIZING (2015–2019)

LARISA BALABAN,
doctor, conferențiar universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

DIANA BUNEA,
doctor, conferențiar universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU 78(478):781.97

Proiectul instituțional de cercetare Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică): actualizare, sistematizare, digitalizare s-a desfășurat în cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice între anii 2015–2019 și reprezintă o contribuție importantă în dezvoltarea activităților de salvagardare a patrimoniului național imaterial, adusă de o echipă de cercetători, specialiști în domeniu. Articolul conține o largă trecere în revistă a activităților desfășurate și a realizărilor științifice obținute în cadrul proiectului.

Cuvinte-cheie: *documentarea patrimoniului național, patrimoniul muzical din Republica Moldova, folclor, creație componistică*

The institutional research project „The Musical Heritage of the Republic of Moldova (folklore and composers' works): updating, systematizing, digitizing” was developed between 2015–2019 at the Academy of Music, Theater and Fine Arts and represents an important contribution to the development of various activities of safeguarding the national immaterial patrimony, realized by a team of scholars and researchers in this field. The article presents a wide review of the activities carried out and the scientific results obtained within the project.

Keywords: *documentation of national patrimony, the musical patrimony from the Republic of Moldova, folklore, compositional creation*

Introducere. Domeniul de cercetare al proiectului *Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică): actualizare, sistematizare, digitalizare*, desfășurat între anii 2015–2019, îl constituie documentarea patrimoniului muzical național iar scopul proiectului rezidă în valorificarea fondurilor și colecțiilor muzicale publice și private existente în republică, fapt ce va contribui la dezvoltarea domeniului dat. Cercetările efectuate în cadrul proiectului reprezintă o realizare științifică inedită pentru muzicologia și etnomuzicologia națională, deoarece până în prezent în Republica Moldova nu a fost abordată problema colectării informației muzicale la nivel științific, cu perspectiva plasării în surse electronice deschise. Noutatea proiectului rezidă și în perspectivele de cercetare și valorificare a folclorului și a creației muzicale profesioniste, ca părți componente ale

Patrimoniului muzical imaterial din Republica Moldova, iar cercetările realizate în cadrul proiectului conțin date inedite, ce vor avea un impact de lungă durată în dezvoltarea societății.

Considerații prealabile.

Inițierea creării bazei de date digitale realizată în cadrul proiectului în stadiul inițial reprezintă o premieră în domeniu, având în vedere că în RM încă nu există un astfel de catalog și conține nu doar date statistice, ci și rezultatul unor cercetări științifice prealabile a materialelor de arhivă, în special pe aspecte legate de sistematizare și clasificare. Este primul proiect în istoria modernă a științelor despre cultura și arta din Republica Moldova sub aspectele amplorii volumului de informații acumulate și prelucrate, a multitudinii abordărilor informațiilor prezentate, în special la compartimentul „adnotarea lucrărilor/surselor muzicale” (metodologică, cronologică, stilistică, genuistică, bibliografică etc./text, ritm, metronom, note tehnice și note analitice etc.), efectului imediat scontat de aplicare a rezultatelor în știința și practica didactică și artistică.

Documentele muzicale incluse în cadrul studiului aparțin diferitor fonduri și arhive, în care sunt depozitate lucrările muzicale ale compozitorilor din Republica Moldova, cât și Arhivei de folclor a AMTAP. Rezultatele proiectului sunt reflectate atât în ediții științifice — monografii, articole, elaborări metodice, cât și în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale la care participă membrii proiectului.

În cadrul proiectului *Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică): actualizare, sistematizare, digitalizare*, materialele muzicale arhivistice ce țin de patrimoniul muzical imaterial național au fost supuse unui proces organizat de cercetare. Registrele electronice elaborate, concepute ca un instrument performant și ușor accesibil pentru utilizatori, sunt menite să asigure calitatea procesului de documentare a lucrărilor și surselor muzicale și contribuie la expunerea unor rezultate științifice veridice ale cercetărilor în domeniul muzicii profesionale din Republica Moldova și ale folclorului muzical, precum și la diseminarea rezultatelor, la înlesnirea accesului utilizatorilor la informațiile despre valorile muzicale patrimoniale.

1. Rezultatele generale ale activităților desfășurate în cadrul proiectului.

1.1. Elaborarea metodologiilor de cercetare. La prima etapă (organizatorică) de realizare a proiectului, urmărind obiectivele de colectare, stocare și prelucrare științifică a informației muzicale privind folclorul muzical și opusurile compozitorilor din Republica Moldova și acumularea unui conținut pentru formarea unei baze de date electronice:

- a fost realizată o estimare preliminară a colecțiilor de surse folclorice și de lucrări muzicale;
- a fost evaluată situația actuală și experiența acumulată în domeniul catalogării digitale și elaborării bazelor de date referitoare la folclorul muzical și creația componistică;
- au fost elaborate metodele de cercetare științifică și schemele de stocare a informației pe hârtie și suport electronic ale creațiilor compozitorilor din Republica Moldova și ale surselor folclorice;
- a fost elaborată metodologia lucrului pe fișiere, anchete și scheme.

Unul din rezultatele pozitive obținute în cadrul proiectului se referă la elaborarea modelelor de fișiere și de structurare a datelor, a metodologiilor de prelucrare a informației despre opusurile muzicale scrise și sursele muzicale audio, realizări ce au contribuit la eficientizarea procesului de documentare a patrimoniului muzical la nivel național. Astfel, au fost elaborate:

- metodele de catalogare digitală;
- metodele privind structurarea informațiilor;
- metodele de elaborare și funcționare a bazelor de date.

1.2. Inițierea completării Registrelor digitale.

Creație componistică. Pe parcursul anilor 2015–2019, **Registrul digital privind creația componistică din RM** a fost completat cu listele lucrărilor muzicale ale compozitorilor din Republica Moldova aflate în fondurile:

- Teatrului de Operă și Balet *Maria Bieșu* (6 unități);
- bibliotecii Sălii cu Orgă (506 unități);
- arhivei Comisiei de achiziționare a Ministerului Culturii (486 unități);
- arhivei Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din Republica Moldova (229 unități);
- fondului închis al Comisiei de achiziționare a Ministerului Culturii (1400 unități);
- bibliotecii Corului Național de Cameră al Republicii Moldova (154 unități);
- bibliotecii Orchestrei Naționale de Cameră a Republica Moldova (352 unități).

Folclor muzical. Au fost prelucrate peste 1000 de fișiere muzicale audio din Arhiva de Folclor a AMTAP — cea mai mare arhivă de folclor din republică. În special, s-a lucrat la reformatarea și ajustarea sub diferite aspecte tehnice a materialelor. Au fost separate, din cadrul unor blocuri digitale audio mari, peste 15000 de fișiere muzicale audio, au fost adnotate și introduse în **Registrul digital al Arhivei de folclor a AMTAP** circa 3000 de melodii.

1.3. Conferințe și ediții științifice; colaborări editoriale internaționale. Pe parcursul celor 5 ani de desfășurare a proiectului au fost organizate anual și s-au desfășurat 5 Conferințe Științifice Internaționale și 1 Simpozion științific cu participare internațională (Simpozion Centenar *Gleb Ciacovschi-Mereșanu*), cu scopul dezbaterii publice a problemelor științifice în domeniu și a metodelor de implementare a creației componistice din Republica Moldova în practica concertistică și în procesul didactic. Au fost editate 6 volume cu tezele comunicărilor la 5 ediții ale Conferinței Internaționale *Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor muzical și creație componistică) în contemporaneitate* și ale Simpozionului științific cu participare internațională. Au fost editate 5 volume de articole științifice *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*.

Cercetările întreprinse pe parcursul anilor 2015–2019 au fost valorificate în 11 culegeri de materiale științifice și 268 publicații semnate de participanții la proiect. Membrii proiectului au publicat 11 cataloage, 2 monografii, 7 lucrări didactice, 2 suporturi de curs, 2 biobibliografii, capitole în monografii (4), un booklet și 241 de articole științifice ce țin de rezultatele obținute în cadrul proiectului. Dintre acestea, 38 de articole au fost publicate în reviste în străinătate, 49 — în reviste naționale (categoria C), 12 articole în culegeri naționale; de asemenea, au fost publicate 94 de rapoarte /teze ale comunicărilor la conferințe internaționale; în format electronic au fost publicate 41 articole.

Membrii echipei proiectului (V. Melnic, L. Balaban) au participat în colegiile de redacție ale revistelor științifice în domeniu editate în România (REVART; ARTES; Revista *Annals of Spiru Haret University, Music Series*).

Membrii echipei proiectului au organizat un șir de manifestări științifice și peste hotare — L. Balaban a participat ca Membru al Comitetului științifico-organizatoric la Conferința Științifică Internațională *Excellence through the art*, ediția I, desfășurată la 9 octombrie 2017 (România, București, Universitatea *Spiru Haret*); ediția a II-a (România, București, Universitatea *Spiru Haret*), care a avut loc pe data de 22 noiembrie 2018 ș.a. Membrii echipei proiectului au participat la conferințe științifice internaționale (cu 125 comunicări), conferințe științifice cu participare internațională (cu 12 comunicări) și la conferințe științifice cu statut național (28 comunicări), în total — 165 comunicări.

2. Diseminarea informației, implementarea rezultatelor în procesul de studii, sensibilizarea cercurilor artistice. Pe parcursul celor 5 ani de desfășurare a proiectului membrii echipei proiectului:

- au participat la conferințe științifice: 125 comunicări la conferințe științifice (28 — cu participare internațională, 12 — cu statut național; 85 — conferințe internaționale);

- au efectuat cercetări științifice în calitate de conducători științifici ai tezelor de doctorat științific și profesional (realizate de Nadejda Caulea, Pavel Gamurari, Natalia Chiciuc, Diana Coman, Vitalie Grib, Anastasia Alexandreanu, Zinaida Bolboceanu, Ghenadie Ciobanu, Vasile Drăgoi, Andrei Druță, Petre Știucă, Marian Ungur, Radu Talambuța ș.a.), cu tematică relevantă proiectului;
- au efectuat cercetări științifice în calitate de conducători științifici ai tezelor de master, licență, tezelor de curs cu teme legate de cercetările efectuate în cadrul proiectului;
- au susținut tezele de doctor în studiul artelor cu tematică relevantă proiectului (sub îndrumarea conducătorilor științifici, membri ai echipei proiectului) — în 2016 — cercetătorii N. Slabari și Hr. Barbanoi; în 2019 — cercetătoarea N. Chiciuc;
- au participat la diferite manifestări de promovare a creațiilor compozitorilor din Republica Moldova și a folclorului muzical;
- au pregătit studenți și elevi pentru participare la concursuri, festivaluri de promovare a creațiilor compozitorilor din Republica Moldova și a folclorului muzical;
- au participat la festivaluri cu tematică relevantă proiectului, în calitate de membru/președinte al juriului (S. Badrajan, N. Slabari, D. Bunea ș.a.);
- au participat în emisiuni cu teme relevante proiectului;
- au participat în Concursul Național de Compoziție și Muzicologie, compartimentul Muzicologie (V. Melnic, I. Ciobanu-Suhomlin, L. Balaban) cu materialele științifice elaborate și editate în cadrul proiectului și au primit șase premii: Premiul *Vladimir Axionov* — 3 premii, Premiul *Gleb Ciaicovschi-Mereșanu* — 3 premii;
- au participat la Concursul Național *Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științe ale informării ale anului 2015*, secțiunea Lucrări bibliografice: bibliografii cu materialele științifice elaborate și editate în cadrul proiectului fiind distinsă cu Premiul I (L. Balaban);
- au organizat în cadrul proiectului 5 Conferințe Științifice Internaționale și 1 Simpozion științific cu participare internațională cu prezentarea a 393 de comunicări ale participanților din Republica Moldova, Austria, Canada, China, Grecia, Germania, Federația Rusă, Franța, Italia, Israel, Marea Britanie, Norvegia, România, Statele Unite ale Americii, Turcia, Ucraina, Ungaria. Dintre acestea, 35% au fost prezentate de participanți străini. O bună parte din cercetătorii din străinătate au participat direct la conferințele desfășurate în cadrul proiectului (Austria, China, Grecia, Germania, Federația Rusă, România, Statele Unite ale Americii, Turcia, Ucraina, Ungaria ș.a.);
- au introdus în circuitul științific colecții importante de documente muzicale (manuscrite) din repertoriul muzical național;
- au contribuit la formarea repertoriilor vocale și instrumentale ale interpreților.

3. Colaborări științifice internaționale/naționale. Pe parcursul anilor 2015–2019 membrii echipei proiectului au reușit să stabilească relații de colaborare cu mai multe structuri și instituții din țară și de peste hotare — instituții de învățământ, entități academice, organizații concertistice, arhive, biblioteci din țară și de peste hotare, în baza cărora s-au întrunit foruri științifice naționale și internaționale. Printre acestea putem numi instituții din:

Republica Moldova: Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău; Institutul Cultural Român *Mihai Eminescu*, Chișinău; Universitatea de Stat *Alecu Russo*, Bălți; Universitatea Pedagogică de Stat *Ion Creangă* din Chișinău; Universitatea *T.G. Șevcenko* din Tiraspol; Universitatea de Stat *G. Țamblac* din Taraclia; Institutul de Arte din Tiraspol; Colegiul de Muzică *Șt. Neaga*, Chișinău; Colegiul de Muzică și Pedagogie, Bălți; Teatrul Național de Operă și Balet *Maria Bieșu*, Chișinău; Filarmonica Națională *Serghei Lunchevici*, Chișinău; Sala cu Orgă din Chișinău; Arhiva Națională, Chișinău; muzee

din Chișinău; Uniunea Muzicienilor din Moldova, Chișinău; Uniunea compozitorilor și muzicologilor din Moldova, Chișinău ș.a.;

România: Universitatea Națională de Arte *G. Enescu* din Iași; Universitatea Națională de Muzică, București; Universitatea de Vest, Timișoara; Universitatea *Spiru Haret*, București; Universitatea *Transilvania*, Facultatea de Muzică, Brașov; Colegiul Național de Artă *O. Băncilă*, Iași; Opera Națională din Timișoara; Centrul cultural *Bucovina*, Suceava; Centrul Cultural *Casa Artelor*, București; Muzeul Național *George Enescu*, București; Liceul de Arte *George Georgescu*, Tulcea; Liceul de Arte *Constantin Brăiloiu*, Târgu-Jiu, județul Gorj; Școala gimnazială *Vaskertes Gheorgheni*, județul Harghita; Școala Grecească *Athena*, București;

Ucraina: Academia Națională de Muzică *P. Ceaikovski*, Kiev; Școala de Arte, Reni, Odesa;

Federația Rusă: Conservatorul de Stat din Moscova *P.I. Ceaikovski*, Moscova; Conservatorul de Stat *N. Rimski-Korsakov* din Sankt-Petersburg; Universitatea de Stat de Cultură și Artă, Kemerovo; Academia de Arte Corale *V. Popov*, Moscova;

Europa: Conservatorul *Faethon*, Alexandroupolis, Grecia; Conservatorului KOPSA din Komotini, Grecia; Conservatorul *M. Sykaki*, Komotini, Grecia; Școala de Muzică *Ihohroma*, Alexandroupolis, Grecia; School of Music Studies, Aristotle University of Thessaloniki, Hellas, Grecia; Filarmonica at Souli, Alexandroupolis, Grecia; Universitatea *Inonu/İnönü*, Turcia; Conservatorul de Stat, Malatya, Turcia; Academia de Muzică și Dans din Ierusalim, Israel; Conservatorul Național Superior de Muzică și Dans, Paris, Franța; Université de Lyon, Franța; Université de Paris, Franța; Université de Nantes, Franța; Conservatorul *Mozarteum*, Salzburg, Austria; Universitatea de Muzică și Arte din Viena, Austria; Conservatorul Național Superior de Muzică și Dans, Paris, Franța; Academia de Muzică *F. Liszt*, Budapesta, Ungaria; Teatrul de Operă și Balet din Oslo, Norvegia; Teatrul din Bremen, Germania;

SUA și America: University of Wyoming, Department of Music, SUA; University of Minnesota, SUA; *Peabody* Institute, SUA; Johns Hopkins University, Baltimore, SUA; Levine Music and Adventist University, Washington, SUA; Școala centrală de muzică de pe lângă Children's Creative & Performing Arts Academy, San Diego, California, SUA; Colegiul muzical din Edmonton, Canada.

4. Beneficiarii rezultatelor științifice obținute în cadrul proiectului sunt:

- mediul universitar și academic, studenții AMTAP sau de la alte instituții din domeniu, care au obținut acces la surse și documente pentru cercetări ulterioare;
- interpreții de muzică academică, care și-au lărgit repertoriile concertistice;
- interpreții de folclor, profesioniști sau neprofesioniști, toți cei ce doresc să valorifice pe plan interpretativ folclorul autentic;
- utilizatorii media, cărora li s-a facilitat accesul la valorile patrimoniului muzical național imaterial;
- publicul meloman din țară și de peste hotare.

5. Impactul rezultatelor științifice obținute în cadrul proiectului.

Impactul pe care îl au rezultatele obținute în cadrul proiectului este de o importanță majoră pentru cultura națională și contribuie la dezvoltarea domeniului de documentare și cercetare a patrimoniului muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică), îmbogățind sursele de informații privind *Registrul adnotat al creațiilor compozitorilor din Republica Moldova* și *Registrul digital al Arhivei de folclor a AMTAP*. Astfel, prin integrarea informațiilor în Registre, a crescut volumul de cunoștințe despre colecțiile muzicale publice și private; au fost introduse în circuitul științific-cultural național și universal documente muzicale de patrimoniu, fapt ce va contribui la procesul de afirmare a identității culturale naționale pe plan universal.

Concluzii. Până la momentul apariției proiectului, în Republica Moldova nu a fost abordată problema valorificării creației muzicale profesionale, ca parte componentă a patrimoniului muzical din

Republica Moldova. Examinarea și valorificarea unui șir întreg de fonduri arhivistice a contribuit la dezvoltarea domeniului de documentare și cercetare a acestuia. Registrul digital al Arhivei de folclor a AMTAP, realizat în premieră în Republica Moldova, constituie o realizare științifică originală ce va avea un impact major nu doar în domeniul cercetărilor etnomuzicologice ulterioare, ci și asupra dezvoltării culturii muzicale naționale în general, asupra formării repertoriilor vocale și instrumentale ale interpreților, cât și asupra proceselor de salvagardare a folclorului.

Totuși, până în prezent, o bună parte din manuscrisele muzicale originale se află în stare precară iar utilizarea lor de către muzicieni este extrem de limitată, unele din ele rămânând a fi total necunoscute interpreților, deși reprezintă un patrimoniu cultural de nivel național și universal. De asemenea, până în prezent încă nu a fost posibilă estimarea cantitativă a documentelor manuscrite ce țin de patrimoniul muzical componistic și folcloric, din cauza volumului considerabil al acestora.

Continuarea activităților de salvagardare a patrimoniului cultural va elimina riscul iminent de risipire și pierdere irecuperabilă a acestuia, mai ales că un șir întreg de fonduri a rămas încă neexplorat. Membrii proiectului își exprimă speranța că factorii de decizie din domeniul culturii vor susține în continuare proiecte de cercetare științifică, valorificare și salvagardare a patrimoniului muzical național.